

1 Els inicis: de magatzem de paper a Arxiu Històric

L'any 1987 a iniciativa del professor de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona, Lluís Navarro Miralles, i gràcies a un conveni amb l'Obra Social de Caixa Tarragona, es va decidir contractar a dues llicenciades en Geografia i Història amb l'objectiu d'analitzar la viabilitat de crear un arxiu històric a partir dels fons documentals portuaris.

En aquesta primera fase, que va del 1987 al 1989, els milers de documents emmagatzemats sense cap ordre ni concert, es classificaren i s'inventariaren per tal de posar-los a disposició dels investigadors i del públic en general. Emplaçat a l'antic edifici de les oficines de la Junta d'Obres del Port, l'Arxiu Històric del Port, s'obrí al públic el 4 de juliol de 1990, aprofitant els actes de celebració del Bicentenari del Port Modern. A l'acte hi assistiren diverses personalitats com el sots-director general de Ports, Juan Muñoz, el governador civil, Ramon Sánchez, el president de l'Obra Social de Caixa Tarragona, Joan Abelló i el president del Port, Antoni Pujol. En aquells anys l'Arxiu ocupava únicament la planta baixa de l'antic edifici. S'habilitaren quatre dipòsits amb armaris compactes i es condicionaren les sales amb aparells de control de temperatura i humitat i també amb sistemes automàtics d'extinció d'incendis i antirobatori.

A la sala de consulta per a l'atenció als usuaris externs i interns, s'hi instal·laren dotze punts de lectura. En aquesta àrea s'hi ubicà també part de la Biblioteca Auxiliar, amb monografies de temàtica marítima, portuària i d'història local, així com les memòries dels diferents ports de l'estat. El mateix dia 4 de juliol de 1990 es va presentar el que seria el primer instrument de descripció dels fons de l'Arxiu, la *Guia-catàleg de l'Arxiu Històric del Port*.

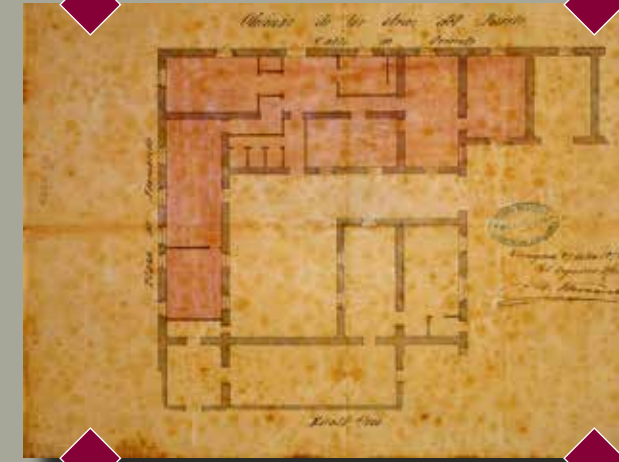
L'edifici de l'Arxiu

L'any 1817, tot just iniciades les obres de la població de la Marina de Tarragona projectada per Joan Smith, i un cop acabada la Guerra del Francès, es rehabilità un edifici destinat a oficines del Port a la plaça dels Carros, llavors anomenada d'Olózaga, fent xamfrà amb el carrer d'Orient, avui d'Anselm Clavé.

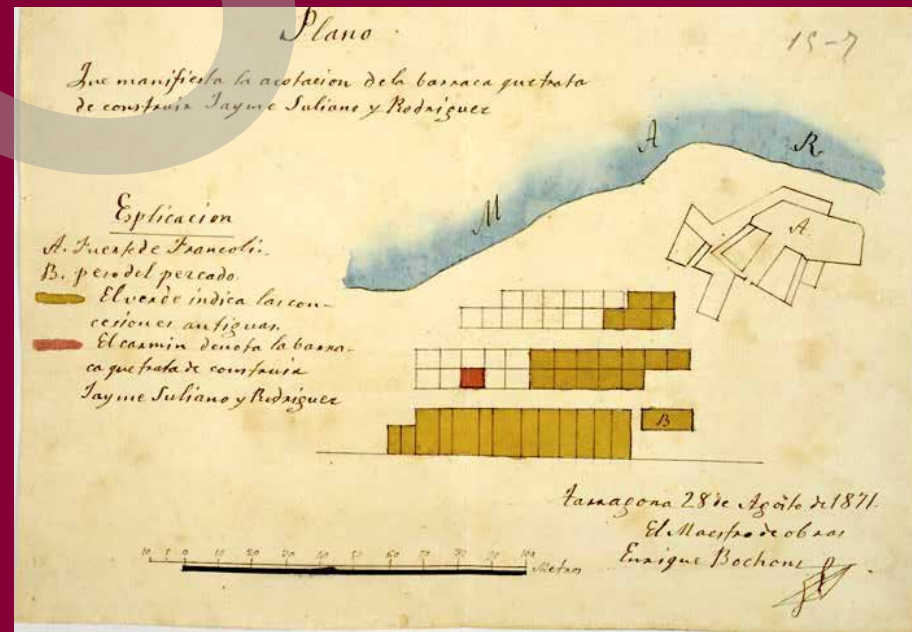
Els anys 1869 i 1873 es van fer algunes reformes a l'immoble, però les més importants van tenir lloc a partir de 1921, data en què l'enginyer i director del Port Josep Serrano Lloberes, redactà un projecte de reforma i millora que fou revisat i conformat per l'enginyer en cap de la província, Josep Cabestany. El 1922 es redactà un nou projecte reformat, aquest cop signat pel nou enginyer i director del Port, Francisco G. de Membrillera. Les obres s'iniciaren el dia 9 de gener del mateix any 1922.

El 1934 fou redactat un nou projecte de reforma de l'immoble, les instal·lacions del qual resultaven insuficients degut a l'increment dels serveis portuaris. L'esclat de la Guerra Civil paralitzà el projecte que no s'executà fins el 1939.

L'edifici en qüestió va ser utilitzat per l'administració portuària fins l'any 1980 en què els serveis es traslladaren a una nova seu al Passeig de l'Escullera, obra de l'arquitecte Josep M. Garreta. L'immoble del carrer Anselm Clavé restà un temps abandonat fins que l'any 1986, amb motiu de la celebració d'unes jornades portuàries, es reformà de dalt a baix. Només un any després, el 1987, es començà a utilitzar la planta baixa com a arxiu i el dia 4 de juliol de 1990 s'obrí al públic l'Arxiu Històric. Des d'aquella data s'ha mantingut aquest servei passant a ser un punt de referència per als investigadors i estudiosos de les nostres comarques.

Els fons documentals i les col·leccions

L'Arxiu del Port acull actualment 11 fons documentals:

- Fons de la Junta Protectora de les Obres del Port: 1714-1878
- Fons de la Junta de les Obres del Port - Autoritat Portuària de Tarragona: des de 1869 fins a l'actualitat
- Fons dels Ports Agregats: 1927-1969
- Fons de Fars: 1864-2000
- Fons Castellarnau: 1608-1866
- Fons Eduardo Serrano Suñer: 1939-1968
- Fons Escola -Taller del Port de Tarragona: 1992-1995
- Fons Astilleros Tarragona, S.A.
- Fons Capitanía Marítima: 1859-1998
- Fons Nàutic

A banda dels fons documentals, l'Arxiu custodia les Col·leccions Especials:

- Arxiu de Plànols: 1.750 unitats
- Arxiu d'Imatges: 8.600 fotografies, 2.000 negatius, 100 plaques de vidre i centenars de diapositives.
- Videoteca: 236 unitats
- Arxiu de Cartells: 101 unitats
- Biblioteca Auxiliar: 9.300 volums el catàleg de la qual es pot consultar per Internet a través del web del Port: www.porttarragona.cat
- Hemeroteca: 390 capçaleres entre revistes i diaris de temàtica marítima, tècnica i portuària.

4 El cicle vital dels documents

Els teòrics de l'Arxivística, ciència encarregada de la creació, història, organització i servei dels arxius, van plantejar fa ja unes dècades les tres edats dels documents que es corresponen a tres tipus d'arxius:

- Els arxius d'oficina o de gestió: són aquells en què es reuneix i custodia la documentació des del moment en què és generada o rebuda per cada unitat administrativa fins a l'acabament de la seva vigència administrativa o legal. Un cop acabat el termini, que normalment és de cinc anys, la documentació es transfereix a l'arxiu central o intermedi.

- L'arxiu central o intermedi: és aquell al qual es transfereixen els documents des de l'arxiu d'oficina o gestió on hi resten fins a la seva eliminació o transferència a l'arxiu històric. En aquesta fase es procedeix a l'eliminació de tota aquella documentació que ha perdut el seu valor i utilitat administrativa i que a més no té valor històric o evidencial que pugui justificar la seva conservació permanent.

- L'arxiu històric: és aquell al qual la documentació que hi arriba s'hi conserva de forma permanent. També s'hi custodien els fons procedents de donacions, dipòsits o adquisicions. Els fons històrics poden ser consultats tant pel personal de l'administració que els ha generat, com pel investigadors, d'acord a les condicions d'accés legalment establertes.

5 D'Arxiu Històric a Arxiu General

Tot i que el 1990 quan es va crear se'l denominà Arxiu Històric del Port, amb el temps, i arran d'acollir també la documentació administrativa generada per l'administració portuària, es va convertir també en arxiu administratiu, per la qual cosa, es canvià la denominació i s'adoptà el terme més genèric d'Arxiu del Port de Tarragona i l'acrònim APT amb què se'l coneix entre el món dels arxius i la recerca històrica.

Així, en esdevenir també un arxiu administratiu, el perfil dels usuaris del nostre Arxiu és de dos tipus:

- els usuaris interns, és a dir, membres de la pròpia administració portuària.
- els usuaris externs, o sigui, els investigadors i el públic en general.

L'Arxiu del Port de Tarragona orgànicament depèn del Centre d'Estudis Marítims i Activitats del Port de Tarragona (CEMAPT), creat l'any 1992 per gestionar els temes culturals del Port de Tarragona: exposicions, publicacions, Arxiu, i més tard Museu del Port.

D'aquesta nova etapa com a Arxiu General data l'ampliació de les instal·lacions destinades a dipòsit de documentació. Degut a la insuficiència d'espai i al creixement progressiu de la documentació va caldre adaptar un nou immoble fora de les dependències originals de l'Arxiu. Els nous dipòsits s'habilitaren en un edifici de nova planta al carrer del Mar, a un centenar de metres de la seu central, que ha servit fins al moment present per acollir la documentació més recent, fruit de les transferències documentals per part de l'administració portuària.

6 El servei i la difusió

El Port de Tarragona ha estat un dels pioners en el camp de la recuperació del patrimoni escrit i documental i la mostra més clara d'això és el seu Arxiu.

Però, a més, des del propi Arxiu, s'ha prioritzat sempre la necessitat de difondre i propagar els fons per tal de fomentar la investigació i la recerca.

Les actuacions més destacades que s'han dut a terme al llarg d'aquests 20 anys en aquest sentit són:

- l'edició de la *Guia-catàleg de l'Arxiu-Històric* l'any 1990
- la publicació de nombrosos articles d'investigació i de difusió dels fons històrics en diaris i revistes especialitzades.
- l'edició de la *Guia de l'Arxiu Històric* el 1994 i de l'Arxiu Central el 2004
- l'organització de cursos i jornades, d'entre les que destaquen les II Jornades Tècniques d'Arxius Portuaris que van tenir lloc el novembre de 2005.
- la participació en programes divulgatius de ràdio i televisió
- la publicació d'obres relacionades amb la història del Port:
 - *Petita Història del Port de Tarragona*, 1996, 2003
 - *El Port de Tarragona*, 2002
 - *El naixement dels barris del Port* (Col·lecció Saturnino Bellido), 2005
- 4 convocatòries del Premi d'Investigació Port de Tarragona per al foment de la recerca sobre el Port de Tarragona i el seu entorn més immediat.
- la producció d'exposicions: *L'odissea del Winnipeg*, 1939 i 40è aniversari de la Llibreria de La Rambla.
- l'estreta col·laboració amb el Servei de Publicacions del Port de Tarragona donant sortida a nombrosos treballs realitzats a partir de fons de l'Arxiu.

-les visites programades orientades, especialment, als estudiants de la universitat, però també a d'altres col·lectius interessats.

